

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Sé abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectori.

Nr. 4.

Brasiovu 15. Februaru 1873.

Anulu VI.

Sumariu: Focurile si tetiunariile in tiéra. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Urmare.) — Scienti'a si artea mili-
taria, scôle militare. — Contribuiri pentru fondulu academie. — Bibliografia.

Focurile si tetiunariile in tiéra.

Transilvani'a inca este una dein acelea tieri ne-
fericite, in care se intempla prea desu pericole de
focu, éra anume in unele tienuturi si comune incen-
diulu si tetiunari'a se paru a fi la ordinea dilei. Unii
voliescu a sci, cà de candu societatile de asigurare
in contra focului isi intendu si pe la noi dein anu
ce merge activitatea loru, pericolele de focu inca
s'au immultitu, si in specie tetiunari'a, adeca punerea
de focu inadensu, cu scopu satanicu, ar obveni mai
desu acumu cá mai inainte. Se vedu, ce e dreptu,
pe la tribunalele criminali mai multe casuri, dein
care se cunósce invederatu, cà unii ómeni egoisti,
blastemati si afurisiti, dupace se asigura cu óresicare
sumusióra in contra focului, dau eli insii focu, déca
nu chiaru casei, nesmentitu inse siurei si celorualte
superedificate, éra acésta crima se committe mai alesu
primavér'a, dupace se scotu vitele la érba, adeca dupa
ce nu mai este in batetura (in curtea casei) neci unu
feliu de nutretiu carele se póta arde. De ací incolo
tetiunariloru nu le pasa nimicu, cà mai ardu casele
si superedificatele altoru ómeni dein câte una strata
intréga, in care nimicu nu fusese ascuratu. In Iuniu
alu anului 1853, pre candu ardea fôrte desu in unele
comune sasesci, s'au vediutu in oppidulu Rosnovu
(Rosenau) ómeni sasi, carii batea pe romanii ce aler-
gasera dein partea de susu a oppidului, cá se le ajute
a stinge. „Mergeti la draculu, cine v'au chiamatu
se stingeti?“ Reulu se latise atátu de multu, in càtu
societatea cea mare dela Triestu a fostu interdisu
agentiloru sei luarea de asigurari dein anumite co-
mune. Inainte cu 7 séu 8 ani unu sasu dein co-
mun'a Helchiiu (Heldsdorf) platí bene sierbitoriu-
lui seu de romanu, cá la unu tempu anumitu se dea
focu siurei. Sierbitoriuu essecutá volenti'a princi-
palelui seu, crim'a inse esí la lumina, si ambii, sa-
sulu si romanulu, fusera condamnati la temniti'a dela
Gherl'a. S'au mai vediutu si alte casuri, unde nici-
unu omu dein comuna nu mergea se stinga. „Arde,
arde, sariti ómeni buni cà arde!“ — „Taca'ti gur'a
mei, dara nu scii tu, cà aceia la carii arde sunt
asecurati?“

Asia este, sunt si potu se fia unele casuri, unde
ómenii isi dau ei insii focu la averea loru, cu tóte

acestea, se potu numera fôrte multe alte casuri, unde
cauzele incendiului sunt cu totulu altele si anume:
negrij'a, vindict'a séu resbunarea colcaitória, in-
vidi'a séu pism'a, reutatea innascuta, fara invidia si
fóra cugetu de vindicta, in fine si casuri nepreve-
diute, adeverate desastre, precumu e trasnetulu, es-
plosiuni s. a.

Negrij'a, nepasarea, lenea, séu adeca acelu
fatalismu orientale omoritoriu de spirite, acea incre-
dere órba in nu sciu ce, in sôrte, in ursita, séu in
provedentia, este caus'a principale a celoru mai multe
pericole de focu. Mai antaiu de tóte constructiunea
celoru mai multe case dela comunele rurali este de
acea calitate, in càtu candu le vedi, trebue se te miri,
curau de nu arde pe fiacare di in comune de acelea.
Mai alesu asia numitulu caminu séu cotlonu, focu-
lariu, cu vatr'a dein tenda, ce are de asupra sa unu
feliu de capacu, in mai multe casuri impletitu numai
dein nuielle, afumatu si plinu de funingine, iti insufla
adeverata terróre candu vedi cum flacar'a inaltata
in susu ilu prelinge, amerintiandu la totu momentulu
cu incendiu. Cele mai multe case n'au nici-unu ur-
loiu (hornu, cosiu) scosu afóra de-asupra coperisului;
inse ce le-aru si folosí urlóiele, candu mai tóte ca-
sele sunt coperite cu palie. Se pare cà in locu de
a scadá, fatalismulu pe la noi prende radecine totu
mai afunde. Mai de multu, óri-si cumu, incai pa-
tronii si patrónelle casei (gazdele, stapanii) privighiá
cu mare grija, cà nici-unu omu alu casei se nu cu-
tedie a ambla pe afóra cu luminarea aprensa, neci
in podu, neci in cameri, unde se tiene de essemplu
canepa si alte obiecte care prenu focu iute, éra pe
sierbitorii dela vite si pe cocierii ii pedepsea séu ii
dimittea, indata-ce'i aflá cu pipele aprense p'intre nu-
tretiú séu in grasdu. Astadi este cu totulu altu-men-
treá: multi patroni de casa si filii loru dau essemple
de adeverati barbari, séu de ómeni smentiti de capu;
ii vedi adeca dio'a nóptea amblandu nu numai cu
pipe, ci si cu sugari aprense, fumandu prin tóte par-
tile economiei loru, in siura, intre claile de fenu si
palie, in grasduri, in poduri, alaturea caraloru incar-
cate cu nutretiu, si aruncandu catranitiele (lemnusiele
de aprensu) cu nepasare demna de unu dervisiu tur-
cescu, preste totu in ori-ce parte de locu, fóra nici-
unu respectu la materiile combustibili. Aceiasi eco-

nomi nu mai știu de falnariu, mai alesu pentru grasdurile de cai; acuma cocierii aprendu luminarea și o rădăma de unu parete, fără grija că poate se se aprenda vreo grindă, s'au se cada nutretiu asupra luminarei aprense, precumu s'au intemplat de nenumerate-ori. Cocierulu în grasdu, că și patronulu seu în cameră de dormitu, s'au dedatu se dorma cu luminarea ardiendu și cu pip'a în gura.

În mai multe case femeile scotu cenușă mestecată cu jaratecu în câte unu vasu de lemn, apoi o punu în pod; deîn această negrija criminală s'au escatu multe incendiuri.

Se afla chiar și pe la orășie așa numiti arhitecti, murari, mesteru-strica, adeverați cărpaci ignoranți și betivi, cari nu știu se asiedie și se scota în susu urloiu în altu modu, decâtu numai construindu'lu pe câte una grindă de ale casei, care trece în acea direcțiune; acea grindă apoi se lipsește cu ceva lutu, s'au se fînțuesce cu varu, înse așa subțire, că după câtuva tempu cadiendu lutulu s'au varulu, grindă uscată până deîncolo remane goală și espusa la schinteile și ferbentiel'a ce esse în susu, se aprende și arde încetu că și escă în direcțiune horizontale, până ce foculu apuca și în scanduri, candu apoi locuitorii casei se vedu coplesiti de focu că prin minune.

La mai multe case vei afla tocma în partea în care este urloiu, materii combustibili, fenu, palie, penusie de papusioiu, călți, lemnaria, care la caderea unei singure schinte potu se ia focu.

În mai multe țeri sunt legi și dispozițiuni destulu de precise, că primarii s'au câte unu juratu alu comunei se visitedie deîn tempu în tempu toate locuțiile deîn comuna, și ori-unde afla că sunt calcate legile de securitate în contra focului, se și globesca. Dăra în mai multe comune primarii și juratii aru trebui se se globesca mai antaiu pe sene și pe femeile lor, pentru lene și nepăsare.

Deîn vindictă s'au resbunare se intempla foarte multe incendiuri. Celu mai miserabile poltronu, care n'are curagiulu de a'și cere s'au lua alta satisfaciune pentru vetamarea ce i se pare lui că 'ia facutu, da focu la casa s'au la alta avere. Am vediu în viața mea secuiu în comună Orfalau (Várfalva), care a datu focu la casă vecinu-seu numai pentrucă acesta aflanduse dominecă la dantiu, sarutase pe nevastă celuia. Așa pentru unu sarutatu arsera în acea noapte patru case și toate celelalte superedificate. În tempulu absolutismulu nisce strângari deîn comună romanescă Branu au datu focu la casele judeului în capu de noapte, în câtu au arsu și elu și una femeia. Dăra cine se încerce a enumera toate tetiunariile câte se intempla deîn vindictă, consemnate sunt acelea pe la tribunalele criminali, multe deîn ele se publica prin diarie, multe înse — deîn nefericire — remanu nedescoperite. De altu-mentrea tetiunariile deîn vindictă diabolica sunt mai numeroase în acelea țeri și la poporale acelea, unde admini-

stratiunea justitiei este decadiută, asupritoria, partitória, s'au și șierbitore umilită a politiceii, mai în scurtu, unde domina tiraniă și asuprirea, unde nimeni nu e siguru de dreptulu seu, unde insii judecatorii sunt spoliatori, era în administratiune se afla și oameni de aceea, cari facu cauza comuna cu tetiunarii și cu banditii, pentru care avemu și mai de curendu esemple de cele mai fiorose cu acelea câteva mii de processe criminali, care se petrectedia și decidu tocma acumu în dilele noastre în Ungariă la Segedinu. În comitate reulu acesta era și mai cumplitu, pe câtu tempu jugulu celu greu și spurcatu alu iobăgiei apasă cerbicea locuitoriloru, pe câtu tempu legile țerei denegă iobăgiulu personalitatea, dreptulu de om și dreptulu de a poté porta processu cu cineva. Sub asemenea condițiuni unii romani și secui își caută satisfaciune la tetiune. Fiorosa stare a lucruriloru, despre care generațiunile june n'au de locu idea.

Invidiă s'au pismă omenesca înca împinge pe unii oameni corupți la tetiunaria. Sunt adeca unele suflete spurcate, care prefacu în cenușă averile altora numai de necasu, pentrucă ceia le au, era loru le lipsescu, ceea ce érași se pote vedé deîn mai multe processe criminali dela diversele tribunale. „Mei, dăra pentru-ce ai datu focu la claile de fenu ale domnului Sebastianu?“ „Pentrucă densulu are prea multe vite grase și frumoșe.“

Deîn reutate innascută înca se intempla tetiunarii. Sunt tetiunari, cumu amu dice, nascuti, precumu sunt și furi nascuti, s'au celu pucinu de aceea, la cari tetiunariă ori furtulu s'au prefacutu în a două natura. În an. 1845 candu au arsu la Brasiovu preste vără de noue ori la noue locuri, în fine tocma la școlele șasesci preșera pe tetiunariu, carele fusese unu studente șasu. Întrebatu fiendu că pentru ce a datu focu și a causatu daune de sute de mii, a respunsu că așa 'ia placutu lui, că se se mai oțielésca șangele celu flegmatecu șasescu. Pe atunci fusese proclamata legea martiale și furcile fusesera înaltiate tocma în faciă promenadei publice; cu toate acestea pe acelu monstru nu'lu spendiurara, ci declarandu'lu de nebunu, ilu transportara la Gherlă. În tempulu absolutismulu au adasu la tribunalulu deîn Brasiovu pe unu tetiunariu secuiu deîn Treiscaune. „Mei Jancsi, dăra pentru-ce ai datu tu focu la șiară șarmanei veduve deîn capulu șatulu? Ce ai avutu tu cu acea femeia? Ce reu îți va fi facutu ea tie?“ „Lelea Zsuzsi nu'mi facuse neci-unu reu în viața șa, și necică am datu focu șiarei deîn vreo mană; dăra fiendu éra grea, nea gróșă, drumulu coperitu, și plecandu eu deîn noapte la taliatu de lemne în padure, me temeam se nu perdu drumulu; așa am datu focu șiarei deîn capulu șatulu, care 'mi și lumină minunatu, până ce me apropiăiu de padure.“

Vorbindu preste totu și anume luandu în consideratiune marele numeru alu casuriloru de incendiu câte se publica în diariile deîn patria, apoi se pare

cà foculu nu face nicairi atâtea stricatiuni, cãte face in Secuime, unde sunt multi ómeni, si betivi, si fatalisti, si resbunatori. Intre romani fatalismulu causedia cele mai multe desastre. Intre sasi inca vinu casuri de incendi, deintre care unele batu cu atãtu mai multu la ochi, cu cãtu comunele sasesci sunt mai preste totu edificate mai bene decãtu cele romanesci si secuiesci.

Ce este in Transilvani'a, este si pe airea, in alte tieri ale imperiului, incendiuri mai mari sãu mai mici, mai multe sãu mai pucine se intempla la tôte popórale, cu acea distinctiune inse, cã pe airea ascurarile in contra focului sunt apretiate si imbraciate de cãtra locuitori in mesura neasemenatu mai mare decãtu pe la noi; preste acãsta, administratiunea politica, scól'a si preotimea se adopera dein tôte poterile a estermina reulu dein radecina, era in casuri candu apuca vreunu tetiunariu in potestatea tribunaloru, pedeps'a lui este sigura si insuflãtoria de frica asupra celor scelerati.

Tetiunari'a este crim'a cea mai periculósa dein lume. Tetiunariulu este adesea in aceasi persóna asasinu si banditu sãu talchariu. Ati vedutu pe acelea femei cu faci'a palida de fóme, corpulu loru tremurandu de frigu, cersiendu pe la usiele ómeniloru pe langa una cartiulã subscrisa de nu sciu ce primariu? „Suntemu de cei arsi. Eu, Ana, mi-am scapatu dein focu numai pe acesti duoi copilasi, era unulu au arsu in cas'a care a cadutu preste densulu.“ Eu, Mari'a, imi perduiu si barbatulu carele mai intrase cea dein urma data, pentru cá se scóta p'intre flacari lad'a cu vestmentele si cu ceva banisióri. L'au innecatu fumulu si l'au culcatu la pamentu una grindã. Am remasu veduva cu cinci copii.“

Colectiune de diplome

d'in diplomatiulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romãni (valachi).

(Urmare.)

1436. App. D. Tr. T. V.

Regele Sigismundu aflase, cã sasii dein Sibiu si dein cele siepte scaune sasesci tienea ascunse la senesi averi considerabili, odóra, adeca vestmente, carti, potire, monstrantie si alte multe, pe care densii le rapisera si furasera dein baseric'a episcopésca dela Alb'a-Iuli'a; asia le commite strinsu cá se restituie totu ce au furatu; amerintiandule nu numai cu perderea gratiei regesci, ci si cu iadulu si cu anathem'a clericiloru.

C. ppria Imperatoris. Sigismundus Dei Gratia Romanorum Imperator semper Augustus, ac hungar. Bohem., Dalmacie, Croatiae etc. Rex. — Fidelibus nostris Magistro Civium, Judicibus, et Juratis senioribus, nec non Civibus, universisque Saxonibus Cittis nostrae Cibiniensis ac septem sedium, sed et aliarum quarumlibet sedium Saxonicalium partium nostrarum Transylvanarum harum continentiam, et notitiam concernentibus atque habituris salutem et gratiam. No-

stre in audientiam deductum est, iterum Matti. relatione fidedigna, qualiter et rebus, et bonis, puta, ornamentis. libris, et calicibus, ac monstrantijs, et ctenodijs ecclesie beati Michaelis Archangeli Alben. Transylvan. temporibus disturbiorum Regni nostri jam dudum sedatis, per saxones scilicet praedecessores vestros, nonnullosque ex vobis de ipsa Transylvania ecclesia manu sacrilega ruptis, receptis, et ablatis nonnulla ymo plurima apud vos, et in medio vestri, seu erga aliquos ex vobis in specie haberent, que hactenus ipsi Ecclesie sancti Michaelis reddere, et restituere dissimulassent, et distulerunt, dissimularentque et recusarent etiam de presenti, quod in detrimentum animarum suarum, et vestrarum cedit nimis grave. Verum cum vos ad restitutionem talismodo ablatorum, etiam divina lege jubente, que dicit, quod peccatum non dimittitur nisi restituatur ablatum, te neamini in effectu. Igitur volumus, vestreque, et cuilibet vestrum fidelitati firmissime, et severissime precipimus, et mandamus, quatenus habita presentium notitia, omnibus dissimulationibus, et difficultatibus procul motis, omnes, et singulas res, atque bona, nec non ornamenta, libros, calices, monstrantias, simul quelibet clenodia annotate ecclesie beati Michaelis Archangeli Transylvan. presertim eas, et illa . . . . apprehensioni eidem ecclesie, et per consequens dominis de Capitulo . . . . , modis omnibus deputatis. Secus gratie nostre sub obten . . . . . Zegedini feria sexta proxima post festum beati Georgii Mris, anno domini MCCCCXXXVj. Regnorum nostrorum Hungariae Quinquagesimo. Romanorum 26. bohemiae XVj. Imperii vero tertio.

Ex authographo Capit. Alb. Transylvaniae.

1436. 8. May. App. D. Tr. T. V.

Epistola a episcopului Georgie Lépes, dein care inca se adeverédia, cá doctrinele lui Ioanu Huss petrusesera si in Transilvani'a, veniendu incóce dein Moldov'a. Episcopulu care se aflã petrecúndu in functiune inalta la curtea regésca, invita pe faimosulu calugaru Iacobu, cá veniendu se'i ajute a esterminã pe Hussiti.

1436. Literae Georgii Eppi Tranni in aula Regis absentis ad suum Clerum, quod Jacobum de Marchia apostolicum in Bosnia operarium in Transylvaniam invitaverit, „ut Hussitas, qui ex Moldavia Transylvaniam sunt ingressi extirpet.“ —

Fragment: edidit: Szeredai Eppi Tranni p. 152.
 „ Katona T. XII. p. 740.
 „ Pavich Ram. v. o. p. 28.
 „ Fejér C. D. T. X. vol. VII. p. 808.

1437. post. 6. Julii. App. D. Tr. T. V.

Tractatu de pace, inchiaietu indata dupa batali'a cea mare dela Bobaln'a si Alparetu, intre aristocratia si democratia, intre boieri si tierani, sãu cumu se esprime acestu documentu, intre universitatea nobililoru si uni-

versitatea locuitorilor țierei, unguri și romani.

Acestu documentu se publicase de istoricul Pray în un'a dissertatiune a sa în *Annales* pag. 163, înse numai în estrasu scurtu, precumu se vede și la Benkő Milkovia II. pag. 319, la Eder *Observationes criticae* în Felmer pag. 71—72, și totu la Eder în fragmentu la *Supplex libellus valachorum* pag. 15—16, éra mai tardu ilu publicà comitele Ios. Kemény în *Magazinulu* lui Kurz tomu III. fasc. 360 în unu fragmentu mai lungu, carui înse'i lipsesce nu numai începutulu, ci partea mai mare și chiaru cea essentială însuși dein documentu. Dupa Kemény ilu luà și Fejér în *Codice diplom.* T. X. vol. VII. În collectiunea dein care publicamu noi aceste documente istorice, acesta dela 6. Iuliu e trecut sub 2. Iuliu și totu numai asia, precumu se afla în *Magazinulu* lui Kurz. Destulu s'a sbuciumatu comitele Iosifu Kemény în viéti'a sa, că se dea undeva preste acestu documentu întregu, pentru că'lu interessase și pe densulu în gradulu supremu dein mai multe cauze, pe care le pôte pricepe ori-cine scie se judece despre asemenea evenimente; dara precumu ne asigura dn. canonicu preposita Stefanu Moldovanu dein gur'a aceluiași istoricu, cautarea 'i fusese cu totulu indesiertu, pentrucă dupace în archivulu dela monasteri'a Clusului se aflase numai atâta câtu se vede la Eder, Benkő etc., Kemény crediendu că dóra 'lu va descoperi întregu la capitululu dein Alb'a-Iul'i'a, a cautatu acolo multu dupa acelu instrumentu memorabile, înse dupa osteneli îndelungate aflà dein elu numai duoe bucati rupte un'a de câtra alt'a, aruncate în ciste diverse la câte unu locu, unde se pastrá documente cu totul de alta natura.

Comitele Iosifu Teleki fusese multu mai tericitu, pentrucă elu dete preste întregu documentulu care tractedia despre pacea dein 6. Iuliu 1437, apoi ilu și publicà întregu la Hunyadiak kora în tomu X. indata sub Nr. 1. Se vede că unu esemplariu dein acelu tractatu de pace s'a fostu transmissu regelui Sigismundu mai înainte de aduo'a batalia dein an. 1437, éra apoi dela Sigismundu a trecut la successorulu și generele seu Albertu austriaculu și apoi a remasu în arhivele austriace. Asia dara noi inca vomu reproduce aici acelu tractatu de pace întregu, dupa com. Ios. Teleki, éra nu numai în fragmentu, precumu se vediușe până acilea. Dara istoricul criticu nu'si va pregeta a compara fragmentulu cu documentulu întregu, pentrucă se afla câteva variante, care potu se interessedie și pe altulu, precumu ne interessara și pre noi. Chiaru și unele nume suna altu-mentrea în esemplariulu lui Iosifu Teleki, ceea ce pôte se provina și numai dela modulu de a lege cutare manuscriptu vechiu (paleographia). Asia de ess. la Kemény vei afla Ladislaus filius Benedicti de Sarkad, candu la altii este de Farkas; la Kemény este „Valentinus Judex,” la Teleki „Vincentius Judex” etc. etc. În totu casulu, noi esemplariulu pu-

blicatu de Teleki între documentele adunate și alaturate în 2 tomuri la Hunyadiak kora ilu consideram de autenticu; apoi fiendu-cà acestu tractatu de pace are fórte mare valóre istorica, mai înainte de a'lu reproduce în limb'a originală, vomu scôte punctele de împaciuire și în limb'a nóstra daco-română.

Representantii plenipotenti ai nobililoru dein acestu principatu Transilvani'a (hujus Principatus Transylvanie) și representantii plenipotenti ai poporulu ungurescu și ai celui romanescu (Universitas Regnicolarum Hungarorum et Valachorum hujus Principatus Transylvanie) venira pe la începutulu lunei Iuliu (lun'a lui Cuptoriu) la Conventulu monasteriei Fetiőrei Mariei dela Clusiu, că la unu locu, séu dicesteriu publicu alu țierei, unde se inchiaia, estradá și se pastrá documente publice. În faci'a calugariiloru dela acea monastire plenipotentii partiloru belligerante arata pe largu tóte cauzele dein care s'a escatu acelu bellu civile, acelea versari de sange terribili și tóte devastatiunile dein acea véra.

Se constata rapacitatea și tirani'a episcopulu Georgie Lépes, interdictulu și tóte bajocurile câte a facutu elu locuitoriloru țierei, cumu adeca ómenii se îngropá dupa mórte că selbatecii, cumu se facea cununiile fóra preoti s. a.

Se adeveresce și tirani'a boieriloru, cumu adeca ei tractá pe poporu și chiaru pe connationalii loru, că și cumu aru fi fostu nisce sclavi cumparati cu bani, cumu nobilii oprea migrarea libera, cumu spoliá pe locuitori de tóte averile loru și de tóte drepturile libertatei loru (Juribus libertatum), subjugandu'i cu totul, în fine cumu îi încarcasera cu sarcine pe care nici-decumu nu le mai potea supporta. Deci, adaosera plenipotentii, poporulu dorindu ferbente că se'si recastige și se'si restaure vechile sale libertati, date și concesse, „de câtra regii cei santi la toti locuitorii acestui regatu,” s'au adunatu în muntele Bobaln'a, în teritoriulu comunei Olpretu (Alparét) spre a se consulta, éra apoi locuitorii adunati acolo au tramisu deputati (nuntii) la nobili, priu carii se rogá, că acestia se respecte libertatile date de regi (sanctorum Regum) și se ridice de pre cerbicea loru jugulu sierbitutei nesuferibile (a jugo intolerabilis servitutis). La tóte acestea rogamenti nobilii au remasu cu totul surdi (obtusis auribus), éra Ladislaú Ciacu voda alu Transilvaniei prindiendu pe deputatii poporulu, 'iau taliatu în bucati (truncari et dismembrari), apoi a pornitu cu bataia asupra poporulu, și s'a facutu mare versare de sange, cadiendu multime de ómeni dein ambele parti. Dupa aceea mai multi barbati deintre nobili și dein poporu luminati de spiritulu santu s'au invitatu unii pe altii la inchiaiere de pace, care s'a și inchiaietu pentru că se se tiena neviolata sub pedéps'a calcarei de juramentu și pe langa urmatóriele conditiuni:

1. Mai antaiu poporulu declara curatu, că elu nu s'a sculatu nici în contra lui Ddieu și a dreptatei

lui, neci in contra basericeii, neci asupra corónei (asupra statului), séu asupra monarchului, ci numai in contra nobililor si a persónelor eclesiastice, care au calcatu libertatile poporului date lui de càtra regi dein tempuri stravechi (libertates jam dudum a sanctis regibus concessas) si au introdusu abusuri nenumerate, subjugandu si impilandu preste totu. Poporul este decisu a reentra in vechile sale libertati. Poporul nu a volitu se faca nici-unu reu nobililor si persónelor eclesiastice, ci numai se apara de rapacitatea lor. Asia dara

2. Locuitorii voru da de aci incolo episcopului in locu de diecime in natura, càte 1 florinu de auru séu 100 denari in moneta currenta dela càte duoe dieci de clai (capitie). Diecimele acestea se nu le adune ómeni de ai episcopului, nici amici si patroni de ai nobililor.

3. Nici-unu nobilu, fia de ori-ce rang, se nu mai cutedie a lua dela poporul neprivilegiatu a nou'a parte dein producte, nici dein cereálii, nici dein vinuri.

4. Locuitorii carii voru fi luandu pamenturi dela alti nobili dein alte comune spre cultivare, se dea numai taxele usitate dein vechime.

5. Fiendu-cà tóta violenti'a, spoliatiunea si subjugarea locuitorilor tierii de càtra nobili purcede dela impregiurarea, cà locuitorii inca si dupace sunt spoliati de tóte averile lor, totu nu sunt suferiti a se muta dela unu locu la altulu, asia se decide, cà locuitorii se aiba libertate deplina si sigura a se muta ori-unde le va placea lor, indata ce voru fi regulatu si platitu taxele si alte datorii, cu care voru fi obligati càtra boieriu, in a carui possessiune voru fi petrecutu pàna atunci.

6. Pe iobagii carii s'aru muta pe furisii la altu locu, boierulu se'i recera prin tribunalulu competente, se jure inse elu si alti doi martori, cà in adeveru iobagii aceia s'au mutatu airea fóra scirea lui.

7. Dein averea tieranilor repausati fóra a fi lasatu clironomi dein cópsele lor, boierii se nu póta lua mai multu, decâtu numai càte un'a vita de trei ani, tóta ceealalta avere se remana veduveloru si consangeniloru pe carii voru fi avutu acei repausati.

8. Ómenii carii n'au nici nevasta, nici prunci, nici alti consangeni, se aiba dreptu de a face testamentu spre tóta averea lor, éra nobilulu, boierulu, se nu póta infrange asemenea testamente. Boierii se póta heredita si tiené pe sam'a lor numai averile acelu locuitorii tierani, carii lipsiti de orice consangeni, aru mori fóra testamentu.

9. Se decide si se asedia, cá lege nestramutata (ordinassent etiam et firmiter observandum statuissent), pentru totu venitoriulu (perpetuis futuris temporibus), cá se se adune in muntele Bobaln'a pe fiacare anu totu-deauna inainte de Inaltiarea Domnului dein fiacare satu, possessiune si oppidu (orasiu) càte doi betrani mai destepti si mai demni de credentia, impreuna cu capitaniii popo-

rului, séu inca cu unii dein aceiasi, séu cu altii carii voru fi alesi mai tardiu, in decursulu tempuriloru. Acolo, pe acelu munte, acei capitani, séu unulu dein ei, se fia in dreptu a cerceta si a intreba pe betranii adunati ai poporului, déca nobilii ii lasa in pace cá se se bucure poporul de libertatile sale, séu cà nu'i lasa, si déca unii séu altii deintre nobili punctele acestui tractatu de pace si càte mai urmedia, le voru fi violatu preste totu séu in parte; éra déca ar esi la lumina, cà vreunu nobilu a calcatu acestea conditiuni, acela se fia declarat de perjuru, adeca de calcatoriu alu juramentului, si ceilalti se nu'lu apere*).

10. Se mai decide, cà déca poporul va castiga dela imperatulu (ab imperiali Majestate) acelea diplome (litteras) remase dela s. Stefanu si dela alti regi successorii ai lui, in care se coprendu libertatile si statutele poporului, atunci poporul se dea censulu annuale, darurile si servitiulu conformu coprinsulu acelu diplome si statute; . . . se dea fiacare iobagiu pe fiacare anu in dio'a de s. Stefanu càte diece denari in moneta currenta, éra mai multu nu. Boieriloru carii au mori, se li se mai dea pe la Craciunu càte una galéta (cubulus) de ovesu si càte duoe turte (colaci, pogaci?), la pásce duoe turte, la patronulu (hramulu) basericeii éra si doue turte si unu puliu; éra nobililoru carii n'au mori, se li se dea numai la Craciunu càte una galeta de ovesu si duoe turte. Tieranii se si mai cosesca séu se se cere la boieriu càte una di (nu se spune de locu, pe septemana, pe luna séu pe anu? Red.) si se tiena morile in stare buna. Diecime séu alta taxa pentru porci si stupa, care le luá dela unu tempu inéóce atátu dela unguri càtu si dela valachi, cumu si censulu numitu Acau (dela vinu) se nu mai fia obligatu nimeni a da boieriloru. Iobagii regesci dela saline se fia obligati a implini numai servitiulu usitatu dein vechiu, éra camerarii salineloru se nu cutedie a'i obliga la mai multu. Camerariulu se nu aiba dreptu a vende beutura in alte case, decâtu numai in cas'a propria, si se nu póta opri pe alti ómeni dela carciumaritu.

11. Mai incolo cele duoe parti paciscente, adeca universitatea nobililoru si universitatea unguiloru si a valachiloru declarara, cà déca cumu-va in diplomele santului Stefanu, séu in tenórea aceluora, acestea dispositiuni si acestu usu nu s'ar coprende respicatu, cá se scia locuitorii tierii, pe langa ce conditiuni sunt ei subordinati boieriloru, atunci locuitorii tierii (ipsi Regnicolae) se si alega dein sinulu lor deputati, ómeni de caracteru onestu (fide dignos), temetori de Ddieu, carii alesi fiendu, se se adune la unu locu cu alti deputati nobili, ómeni probi, carii se fia alesi de càtra universitatea nobililoru, si se ia

*) Interessanta dieta democratica, cu deputatii si cu tribunii sei.

la discussiune matora tóte conditiunile, pe langa care poporul are se mai fia subordinatu boieriloru.

12. S'au luatu si mesuri pentru casuri de espeditiuni bellice, candu avea se éssa la bataia atátu episcopulu, voda, comitii secuiloru, càtu si locuitorii tierani (Regnicolae) si alti ómeni de ori-ce stare si conditiune, obligati a sta sub arme. Anume pentru aprovizionarea óstei patriotice s'a ingrijitu, cá óstea se stea ver'a atóra in campu, érn'a in sate si cetati, éra belliducele séu capitanulu se chiamo la se-ne pe primarii comuneloru, se le ia juramentulu cà nu voru cere pretiuri essagerate pentru victualii, si cà voru ingriji cá se se aduca de ajunsu la castre, dara si ostasii se platésca omenesce, se nu insiele, nici se rapésca dela omeni.

13. Baronii tieriei, adeca boierii cei mai de frunte, sunt obligati prin acésta conventiune, cá se asculte de poruncile regesci si in tempuri bellice se stea totu-deauna gata cu banderiele (companii, batalióne), se tieno spioni, esploratori siguri, se nu mai scóle pe locuitori, nici se i duca in campulu de bataia numai asia orbesce, luandu-se dupa faime desierte si dupa minciuni góle, neci se asuprésca pe locuitori sub asemenea preteste.

14. Se mai decide, cá ori-unde nobilii condusi de pasiunea loru s'aru incerca se faca reu locuitoriloru, se i omóre, se i bata, atunci se fia de ajunsu a comproba faptele loru prin duoi séu trei martori, se fia tractati cá perjuri, si nobilii tieriei se nu mai sara in ajutoriulu acelora. Dein contra, éra si déca s'aru afla si deintre iobagi carii se faca reu nobililoru, comprobându-se faptele loru totu cu câte duoi séu trei martori, se fia condamnati cu sententi'a capitala si se si perda tóte averile loru.

15. Se mai decide si decretédia inca si in acestu punctu cu mare taría (firmiter inhibendo), cá nici-unu nobilu, nici voda, nici comitii secuiloru si episcopulu, nici vicevoda séu comitii provinciali (districtuali, dein comitate) si nici-unu omu fia de ori-ce rang si conditiune, se nu mai asuprésca, se nu conturbe, séu se damnifice, nici pe susu numitii capitani si pe deputatii alesi ai poporului si nici pe unu locuitoriu dein universitatea poporului, se nu cutedia a le mai face vreunu reu; éra déca totusi s'aru incerca se le faca reu, atunci se tréca de perjuri, apoi chiaru universitatea nobililoru séu unii dein ei se se intrepuna la voda, la comiti, la episcopu, cá se i apere si se le stea intru ajutoriu; ne facundu acésta, perjuri se fia.

16. Se decide cá decimele episcopesci, care nu s'au platitu de càtiva ani, se se platésca acuma cu cincii denari moneta currenta, adeca 100 denari de 20 de clai (cá mai susu), éra cincidiecimea cuvenita regelui se o numere fóra a mai astepta alte dispositiuni.

17. Partile paciscente mai decidu si se obligatare si virtosu, cá déca cumu-va deputatii nobililoru si ai locuitoriloru tieriei voru putea castiga si aduce

diplomele regelui s. Stefanu si coprinsulu loru sub sigillulu regelui Sigismundu, séu alu palatinului, ori alu comitelui curiei regesci, ori sub sigillulu vreunui capitulu, atunci asiedimentele si dispositiunile coprinse in acestu documentu de impacuire se remana cassate si annullate, si relatiunile deintre nobili si poporu se se reguledie conformu libertatiloru recunoscute si date poporului de càtra regele Stefanu. Éra déca acelea diplome remase dela s. Stefanu nu s'aru mai putea afla, si neci coprinsulu loru nu s'aru mai putea descoperi dein alte acte si documente, atunci conditiunile si decretetele coprinse in acestu tractatu de pace si tóte câte aru curge dein acestea, se stea si se remana in valóre deplina si se fia obligatória pentru totu-deauna cu acea legatura, cá ori-care dein ambele parti, séu cá totalitate, séu cá persóne private, ar cutedia vreodata se calce séu tóte, séu macaru numai un'a dein acestea conditiuni de pace, atunci ori-cine se fia acela, se tréca de perjuru, si nimeni se nu se póta scula in ajutoriulu lui.

Datu in 6. Iuiu 1437.

Dupa acestu estrasu romanescu se urmedie in limb'a originale acestu documentu minunatu, carele pre langa lumin'a de multu dorita ce reversa elu preste anii 1437 et 48, arunca radiiele sale inca si preste seculii precedenti. Adeca odenióra poporul inca 'si avuse libertatile sale, care apoi i s'au rapitu tiranesce.

Conventus Monasterii Beate Marie Virginis de Klus-Monstra, omnibus Christi fidelibus, tam presentibus, quam futuris presentium notitiam habituris, salutem in nomine Salvatoris. — Ad Universorum notitiam harum serie volumus pervenire: quod Nobiles viri Ladislaus filius Benedicti de Farkas, alter Ladislaus filius Gereu de Zamusfalva, Benedictus de Suk et Dionisius de Farnas, per Universitatem Nobilium ab una, parte vero ab altera — providi viri Ladislaus Biró, Vincentius Judex, et Ladislaus Bana, Egregii Ladislai filii Johannis Bani de Maróth in Alpréth et Antonius Egregii Déseu de Losontz Jobbagiones in Magyar Bogáth commorantes, per Antonium Magistrum et Gallum in Kend, Thomam Magistrum in Zéék, Johannem filium Magistri Jacobi in Klusvár ex Hungarorum — et Ladislaum filium Galli in Anthus residentes Capitaneos et Belligeros, — nec non Paulum Magistrum de Vajdaháza Vexilliferum Universitatis Regnicolarum Hungarorum et Valachorum hujus Principatus Transylvanie, et peandem Universitatem ad infrascripta effectui deducenda electi, coram nobis personaliter constituti parili voce et unanimi relatu detexerunt et confessi sunt in hunc modum: quod quamquam predicta Universitas Hungarorum et Valachorum in his Partibus Transylvanie et quorumcumque possessionibus commorantium, tum pro eo, quia Reverendus in Christo Pater Dominus Georgius Lepes Episcopus Transylvanus suas Decimas ex parte ejusdem Universitatis Hungarorum sibi debendas currente moneta vilium Dena-

riorum exigere nolens fere tribus annis ad ipsos accumulando, moderno tempore cum magna et ponderosa moneta extorquere voluisset, ipsos manifeste et indebite pregravando; propter quarum Decimarum non solutionem injuste imposuisset interdictum, sub quo interdicto Parentes ipsorum Patres scilicet et Matres, fratres et sorores, Filios ac Filias, aliosque ad eos pertinentes absque perceptione Sacramenti Eucharistie ac ceterorum Sacramentorum Ecclesiasticorum ab hac luce transmigrantes, extra Ecclesiam ac Cimiterium humi tumulassent, amarissimo corde ac dolore mestissimo; — ceterum Sorores ac Filias eorum contra statuta ac ritum Sancte Romane ac Universalis Ecclesie observandum, ab Ecclesia minime observatum maritassent, seu nuptui tradidissent, — dein item quia per ipsorum Dominos terrestres velut emptitii in gravem servitutem fuerint redacti, — cum enim de aliquorum possessionibus ad alia loca se transferre voluissent moraturos, rebus et bonis eorum etiam omnibus spoliatis abire minime permetterentur, et omnibus eorum Juribus libertatum privati penitus oppressi et importabilibus oneribus aggravati, — pro reacquirendis et reobtinendis pristinis libertatibus, per Sanctos Reges cunctis hujus Regni Hungarorum Incolis datis et concessis, importabilibus onerum sarcinis deponendis et abjiciendis maturo inter se inito Consilio in montem Bábolna in territorio possessionis Alpréth predictae adjacente convenientes, super eorum negotiis maturius deliberando, missis nuntiis ab ipsorum Dominis in dictis libertatibus Sanctorum Regum se conservari et a jugo intolerabilis servitutis colla eorum exsolvi humillime et devote supplicarunt. — Hujusmodi ipsorum supplicationibus iidem Domini ipsorum obtusis auribus non accedentibus, sed prefatis nunciis eorum per Magnificum Ladislaum Chaák Wayvodam Transylvanie detineri jussis et truncari et dimembrari, — cum ejusdem Wayvode, Lorandi Vice Wayvode ipsorum et Magnificorum Henrici de Thamasi et Michaelis Jakch de Kusal Comitum Siculorum auxiliis Belli certamine insilentes, se ipsis opposuissent, et inito conflictu, multi ex utraque parte corruentes interiissent, tandem Omnipotentis Dei annuente Clementia ex eorundem Nobilium ac Regnicularum seu Populorum Universitatibus certorum Deum timentium Nobilium et proborum virorum per Gratiam Spiritus Sancti illustratorum cordibus ad faciendam pacem inter partes se interponentium mitigatis, et sedatis ipsius belli certaminibus ad totalis pacis et concordie devenissent unionem, quod se se mutuo et eorum alterutrum super universis, et quibuslibet interfectionibus ac mutilationibus, dimembrationibus, ceterorumque malorum generibus per eos sibi ipsis alternatim factis, et irrogatis expeditos, quietos et per omnia absolutos committentes, talem unanimi voluntate fecissent ordinationem et dispositionem sub gravimine fractionis fidei inter se inviolabiliter observandam, hoc principaliter declarato: Quod ipsi cum subscriptis eorum dispositionibus, Deo et ejus Justitie,

ac Sancte Matri Ecclesie, Sacreque Sancte corone, nec non Serenissimo Domino ipsorum Naturali, Domino Sigismundo Dei Gratia Romanorum Imperatori semper Augusto, ac Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatiae etc. Regi, Juribusque Regalibus in nullo prejudicare intendentes, sed omni fidelitate servata — solum libertates ipsorum dudum a Sanctis Regibus concessas, nunc vero diversis superinductis abusionibus notabiliter oppressas et omnino abolitas, reassumere satagentes laborassent ipsi Incole; Regni Dominis ipsis scilicet Nobilibus seu Ecclesiasticis personis in qualicumque dignitate constitutis et preeminentibus rebellare, et malum inferre eisque nocere non luissent, imo nec attentaverint in futurum, — et quum ex variatione monetarum Denarii pro tempore currentium non solutione Decimarum Episcopalium dum se (inter) contrarietates, et discordie ac pericula premissa facta fuissent et enata, pro precavendis in futurum talibus periculis et vitandis disposuissent, et ordinassent: quod a modo in futurum in solutione ipsarum Decimarum Episcopalium pro viginti Capiciis unum florenum aut centum Denarios pro tempore currentes, ipsos florenos auri equivalentes dare, et solvere teneantur, tempore autem dicationis ipsarum Decimarum Episcopalium Decimator eorundem familiaris et fautor Nobilium dicare non valeat; nonas autem frugum et quorumcumque Bladorum sive seminum vel vinorum nullus omnino Magnatum, Nobilium et virorum Magnificorum aut quorumcumque hominum tam a propriis Jobbagionibus quam extraneis terrarum vel vinearum cultoribus de cetero accipere nulla tenus presummat. Illi vero qui in tenuis aliorum Dominorum vineas seu terras habere dignoscuntur, de vineis terragium consuetum, de terris arabilibus census seu proventum solitum solvere teneantur. Quum dein omnis violenta predatio et oppressio Incolarum Regni ex eo oriri videbatur, ut qui voluissent se alias transferre moraturos, etiam spoliati abire non permittebantur, ideo ordinassent, ut universi et singuli libere conditionis homines justo ipsius deposito terragio, suisque debitis persolutis, quocumque maluerint liberam et securam se transferendi habeant facultatem. Si quis autem Nobilium tales Jobbagiones alias ire volentes, calumniare et in eorum rebus damnificare vellet, tunc Comes Provincialis cum tribus marcis deducere teneatur. Illi autem, qui pro eorum excessibus iudicio aut terragii depositione convenirentur, non alias nisi expurgati abire valeant, — Jobbagiones vero clam, terragio minime deposito recedentes, seu a facie Juris et Justicie se absentantes, Dominus eorum juridice, Juris Regni consuetudine, a suo Judice ordinario repetat, suo proprio, ac aliorum duorum Juramentis clam recessos, seu a facie Juris absentantes comprobando. Item ordinassent quod de rebus illorum — qui absque sobolis solatio, uxore remanente — decessissent, Dominus Terrestris non plus, quam unam pecudem triennem recipere valeat, et omnes res sic deceden-

tium ad uxores et consanguineos eorum, si quos habuerint, condescendant. Si qui vero uxore, hereditibus ac consanguineis forent destituti, de rebus et bonis eorum, quibus maluerint, testamentum facere valeant; et talium Testamentum Domini Terrestres mutare non valeant, illorum autem res, qui uxore, prolibus et consanguineis carerent et absque Testamento decederent, Domini Terrestres possideant, — ordinassent etiam et firmiter observandum statuissent, quod singulis annis perpetuis futuris temporibus semper ante Festum Ascensionis Domini de quibuslibet villis et possessionibus ac Oppidis duo senes, animo sagatiores et fidedigniores, una cum prefatis Capitaneis, vel aliquibus saltem eorum, aut aliis pro tempore constituendis, ad predictum montem Babolna conveniant, ibique iidem Capitanei vel alter eorundem ab eisdem senibus inquirere et investigare valeat, utrum Domini eorum ipsos in eorum libertatibus conservaverint, aut non, et si aliquis Nobilium premissam ordinationem cum infrascriptis clausulis in toto vel in aliqua parte violasse; et eisdem contrarium fecisse repertus fuerit, perjurus habeatur, et ceteri nobiles ab illius defensione se retineant, et retrahant. Item in censibus solvendis, muneribus dandis, servitiis exhibendis ordinassent; . . . quod si Literas Sancti Stephani Regis, aut successorum eiusdem in quibus libertates et Statuta habentur ab Imperiali Majestate possent impetrare, censum annualem solvere, munera dare et servitia exhibere hoc modo teneantur; . . . quod pro censu annuali quilibet Jobbagionum decem Denarios pro tempore currentes, non plures, in Festo Sancti Stephani solvere teneantur. — Pro muneribus autem eorum . . . talibus Dominis Terrestribus qui molendinum, seu molendina habent, in Festo Nativitatis Domini unum cubulum avene et duas tortas, in Pasca similiter duas tortas, et in Festo Patroni Ecclesiarum similiter duas tortas et unum pullum dare teneantur. — Illis autem Dominis qui molendina non habent in Festo Nativitatis Domini unum cubulum avene, et similiter duas tortas — et in predictis aliis Festivitatibus alia ut prenarrantur dare debeant, in servitiis vero exhibendis una die falcare, aut metere, et obstacula molendinorum relevare, suoque more alias consveto in debita structura conservare teneantur. Item Decimam seu alium censum porcorum et apum, sicuti in aliquibus tantum temporibus, signantur sub castris tam ab Hungaris quam a Valachis huc usque exigebantur, et censum vulgo Ako appellatum Dominis Terrestribus nemo solvere teneatur. Item in locum Camerarii Salium Regalium justa et consveta servitia Regie Majestatis Jobbagiones in eisdem locis Camerariis residentibus semper fideliter exhibere debeant, ad coacta autem servitia, tam in salibus quam aliis oneribus deferendis Camerarius eosdem violenter compellere non presumat. Item idem Camerarius vina non in aliis domibus vel locis, quam in propria domo Camere propinare valeat, et tempore propinato-

rum vinorum suorum, alios a propinatione . . . vina propinantes interdicere non valeat. — Item hoc declarando statuunt, quod si, in Literis Sancti Stephani Regis seu tenoribus earundem totales constitutiones, et ordinationes consvetudinis expresse non habentur, — sub quibus ipsi Regnicole sub Dominis constituti remanere debeant, ex tunc ipsi Regnicole ex se ipsis dictos fidedignos, et Deum timentes atque in gremio sagaces eligere debeant, — qui electi una cum ceteris et probis Nobilibus per Universitatem Nobilium ad id eligendis, simul considerantes, et super his mature tractantes disponant et ordinent in quibus ritibus et consvetudinibus perpetuis temporibus tam ipsi, quam successores eorum pacifice et quiete valeant permanere. Item statuissent et ordinassent ac irrefragabiliter observandum commisissent, ut quacunque exercituali Expeditionis necessitate superveniente, prefati Domini Episcopus, Wayvode et Comites Siculo-rum atque Regnicole seu alii cuiuscunque status et conditionis homines, qui exercituare tenebuntur, victualia necessaria hoc modo recipiant, — quod tempore estivali in campo, tempore hyemali in villis seu civitatibus descendant, et Ductor Belli seu Capitaneus Villicos circum jacentium Possessionum vel Judicem Civitatis ad se convocare, et super eo, quod victualia Foro seu precio chariori vendere non permittant, nec aliqui presumant — jurare faciat et sic exercitantes ipsa victualia justo precio estimato et non violentia ac defalcato valore, sicuti huc usque fecisse perhibentur — emanant, et in quantum ipsa victualia inveniri possunt non abnegentur et abunde administrantur; — voluissent etiam et ordinassent, quod Barones qui juxta preceptum Regium et dispositionem Regie Mattis pro tuitione Regni Banderia sua semper prompto apparatu habere tenentur, et certos exploratores atque fideles conservare, in futurum tales exploratores teneant, et ipsos Regnicolas pro incerto exercitualmente consurgere non adstringant, et per frivolas et vanas, atque fictitias novitatum adventiones Regnum et Regnicolas non opprimant. — Item ordinassent et commisissent ut quisunque et ubicunque quispiam Nobilium, in qualicunque animi sui merore, seu indignatione interfectiones seu verberationes, aut sanguinum effusiones prenarratas Jobbagionibus suis, aut extraneis premissis factis interressentibus exprobrandi, vel vindicandi animo in facie opponeret, et hoc adminus duobus aut tribus testibus idoneis legitime comprobari posset, ex tunc talis defragus, sive perjurus habeatur et Regni Nobiles a defensione eiusdem se abstrahant; e contrario si etiam quicunque ex Jobbagionibus ipsorum Nobilium tam propriis Dominis, quam aliis Nobilibus se extollentes hoc idem facere attentarent, aut previa ratione contra eosdem Nobiles insurgerent, et in eos modo simili duobus aut tribus testibus comprobarent, in Capitali sententia et amissione omnium bonorum vincantur ipso facto. — Item firmiter inhibendo commisissent, ut nullus ex Universitate Nobilium preno-

minatos Capitaneos et electos homines, aut quospiam ex eorum Universitate, ratione premissa, motivoque ullo unquam tempore, impedire, perturbare, molestare, et damnificare et eis quoquo modo nocere presumant, aut quoscunque Domini Wayvode et Comites Sicularum seu Dominus Episcopus, nec non Lorandus Vice Wayvoda, vel Comites provinciales, sive quicumque alii cujuscunque status et dignitatis, ac preeminentie homines, et quocunque forsitan inducti ingenio contra prenotatos Capitaneos, ipsorumque Universitatem, aut quempiam ex ipsis insurgere attentarent, et eis nocere vellent, ex tunc perjuri habeantur. — Commisissent etiam ut Decimas Episcopales aliquibus annis non solutas, cum quinque Denariis nunc currentibus, videlicet pro viginti Capecij centum Denarios, quinquagesimas vero Regali juri dicatas, prout est dicata, non exspectando relationem a Regia Majestate super alleviatione ejusdem, exsolvant. Statuissent preterea et firmiter observandum ordinassent; ut si Litteras Sancti Stephani Regis, aut earum tenores sub sigillo Regie Majestatis, aut Domini Palatini, sive Comitis Curie Regie Majestatis, vel alterius Capituli, nuncii Nobilium et Regnicolarum ab ipsa Regia Majestate obtinere et apportare voluerint, — ex tunc prescriptis constitutionibus et ordinationibus cassatis, et annihilatis juxta libertates, per ipsum Sanctum Regem Stephanum concessas — — — Litterasque super eisdem emanatas, aut in quibus tenores earundem continentur, invenire et habere non possent, — ex tunc prenotate constitutiones, seu decretationes cum constituendis, ut premititur, et decretandis in eorum vigoribus perpetuis futuris temporibus permaneant irrevocabiliter valiture.

Tali obligationis vinculo interposito, ut si que partium predictarum Universitatum Nobilium scilicet et Regnicolarum, vel quivis ex iisdem Universitatibus singularis videlicet persona, in premissis omnibus, aut premissorum aliquo articulo, vel aliquibus articulis persistere nollet, aut quoquo modo retractare attentaret, ex tunc talis ipse, vel quispiam ex ipsis, contra partem alteram in premissis perseverantem fidefragus habeatur, et Regnicole a defensione talium se retineant et abstrahant, — adque omnia premissa et premissorum singula, prenominati Ladislaus filius Benedicti — alter Ladislaus filius Gereu, — Benedictus de Suk, et Dionisius de Farnas se personaliter — dictorum vero Nobilium Universitatem auctoritate per eandem ipsis concessa, — annotati vero Ladislaus Biro, Vincentius Judex, Ladislaus Bana et Antonius se similiter personaliter — memoratos vero Capitaneos, seu Belligeros et Vexilliferum eorum, ipsorumque Universitatem auctoritate modo simili ipsis concessa obligarunt coram nobis; — in cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes Litteras nostras privilegiales sigilli nostri appensione munitas duximus concedendas. — Datum Sabatho proximo post Festum Visitationis Beate Marie Virginis. —

Anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo septimo.

(Va urma.)

Scientia si artea militaria, scóle militare.

Detoria seu obligatiunea de a servi in armata statului au ajunsu a fi in tempurile nostre, generale mai in tote staturile europene, dein care mai face inca numai Anglia oresi-care exceptiune. Asia si trebuea se se intemple acesta. Pacea perpetua va mai remanea tempu indelungatu frumosulu visu alu filosofiloru. Precumu drepturile omenesci nu mai potu se devina privilegiu numai alu unoru caste, asia si portarea si manuirea armeloru nu mai are se fia nici privilegiu reservatu numai unoru classi, nici erasi sarcina incarcata numai asupra altora. Era forte reu atunci si in acelea tieri, candu si unde numai privilegiatii avea dreptu de a porta si a se essercita in arme; era inse totu asia de reu, candu privilegiatii se bucura numai ei de tote drepturile si beneficiile tieriei, era de obligatiunea servitiului militariu era scutiti, si sub arme sta mai totu filii poporului celui spoliatu de drepturi civili si politice. Drepturi egali, obligamentu egale, atunci apoi vomu sci pentru ce se ne versamu sangele. Poporale adeca 'si perdura gustulu de a'si arunca vietia in siantiu numai pentru interesele si drepturile unora, pentru vanitatea, capritiele si desierta gloria a celorulalti. Regimurile in fine se luminara abia, vediura ca nu mai merge cumu a mersu, si asia privilegiatii inca fusera obligati a reintra sub arme. Se mai facu inca exceptiuni multe; mai sunt popora, care inca totu nu vedu pentru ce trebue se stea filii loru la gurile tunurilor, pentru ce se ingrasie pamentulu cu sangele si cu osementele loru. Acelea sunt adeca departe de a se bucura de tote drepturile cate le competu loru dein voia lui Dumnedieu, deca nu si dein a omeniloru. Totusi acelea popora se nu despere, pe filii loru se nu'i subtraga dela arme, ci tocma dein contra, se'i indemne, se'i inarbete la essercitiu in arme, la scientiele militare si se tramita pe mai multi dein ei la scolele militare. Acei teneri carii intra la sorti si jura sub standartu, se se folosésca cu zelu ferbente de diversele scole care le stau deschise si de care sunt multe, scole de compania, scole de batalionu, de regimentu, de suboficiari, de cadeti*), scole bellice (Kriegsschulen), scole de artilleria si de geniu, scole de statu majoru, academii militare si bellice. Astadi asiá numitulu avancementu, adeca inaintare in rangu, sta deschisu pentru ori-cine, numai se fia in stare a depune essamenele cerute prin legi si regulamente. Ce e dreptu, acelea essamene in dilele nostre nu

*) Scóle de cadeti, dein care au se ésa oficiari, mai inainte era numai trei, acuma sunt 14.

prea sunt usióre; la óste inca se cere, pe langa portare buna, si scientia multa. Despre unu oficiariu cumu se cade, se presupune cá a invetiatu celu pucinu duoispreiece ani, séu incai cá a desvoltatu in tempuri bellice unu talentu ostasiescu. extraordinariu.

Se nu cautamu totu numai la ce este mai usioru. Unu barbatu íntregu va sci se infrunte ori-ce greutati. Panea ostasiésca este adesea uscata si amara; dara cáti in lume mananca totu pane alba, móle si moliata in grasime? Numai la óste este greu? La carausfi de di si nópte, la caletorfi de ale comerciantiloru pline de pericule, la taliatu de lemne in padure, la cósá si la sapa, la multime de professiuni uritióse si puturóse, in cancelariile cu aeru innecatosu pentru câte unu fiorinu multu dnoi pe di, la nutrire de familii numeróse si grele, in fuudulu mineloru de mineralii, la tóte acestea ocupatiuni si alte asemenea, nu simtimu nici úna greutate?

Armat'a cea de linia a imperatului, regelui si marelui nostru principe cá belliduce supremu, are in tempur de pace unu numeru de oficiari pàna la 15 (cincispreiece) mii; éra pentru tempuri bellice se mai cere, cá se aiba celu pucinu patru séu cinci mii oficiari in reserva. Dein acestu numeru de oficiari care se póte dice colossale, de nationalitatea nóstra romanésca abia sunt vreo patru sute. Apoi patru sute de oficiari sunt si deintre evrei. Duoe mii de oficiari de nationalitate romanésca in armat'a imperatului Franciscu Iosifu este numerulu celu mai modestu pe care ar trebui se'lu aiba romanii in totu tempulu. Au nu vedeti dvóstra, cá la regimente constatórie mai totu dein romani, séu in majoritate romani, abia se afla câte noue séu diece oficiari, carii se cunósca limb'a regimentului. Sunt porunci repetite, care obliga pe oficiari cá se invetie limb'a regimentului; dara o invétia? De aici apoi urmédia multe si mari rele, pe care se vi le spuna aceia carii le sciu dein esperienti'a propria.

Unu poporu care fuge de arme, fuge de libertate. Junimea careia nu'i placu armele, va fi si va remanea totu-deauna despretiuita. Desarmati astadi pe natiunea cea mai numerósa si cea mai potente, si ea in 24 de óre a devenitu jucari'a toturoru trectoriloru. Unu individu essercitatu in arme isi simte cu totul altu-mentrea demnitatea sa de omu, decâtu unulu carui i s'a disu dein mic'a copilaria: Éca cantan'a, fugi dragulu mamei! Aprobatele si compilatele au sciutu fórté bene, pentru ce au interdisu poporului atátu de strinsu portarea de arme. Se marturisiru cá acelea la álte asemenea legi spurcate au trecutu dein generatiune in generatiune in sangele nostru.

Déca amu fi in scientiele militare ómeni de specialitate, precumu nu suntemu, amu recomandá junimei nóstre differite carti, producte de ale literaturéi milit. Fòra ceva scientia militaria pe unii auctori classici séu nu'i intielegemu in unele pericope de locu, séu

ii intielegemu reu. Chiaru si numai dein acésta cauza tenerimea ar trebui se se ocupe si cu artea militaria. Volimu se dicemu aci, cá scientiele militare mai potu folosi si altoru classi de ómeni, nu numai ostasiloru de professiune. Dorimu se se afle cineva, care se ne comunice unu cathologu de carti care tractédia despre artea si scientia militaria. Intr'aceea noi si pàna atunci vomu inregistra la locul acésta incai unele regulamente, de care au trebuintia ostasii in totu decursulu servitiului loru. Nu le avemu romanesce, le luamu in limb'a in care le avemu aici in tíer'a nóstra. Celu care voliesce se le aiba romanesce, le póte trage prin librari dela Bucuresci.

Articulu de lege 40 dein an. 1868 sanctionatu in 5. Dec. 1868 „Despre poterea armata,” constatoriu dein 59 §§-i, ilu presupunemu cá cunoscutu de toti parentii si de toti junii cáti sciu carte.

Dupace recrntulu jura sub standartu si se decide a invetia la scóla, are se si castige deocamdata: *Abrichtungsreglement für die kaiserlich-königlichen Fusstruppen.*

Dienstreglement für die kaiserlich-königliche Infanterie (déca e inrolatu la pedestrime, déca nu, pentru care trupa va fi inrolatu).

Felddienst für das kais. kön. Heer.

Militärstylistik.

Mai tardíu alte opuri, precumu: *Geografia militaria, Istoria bellica, Studiu de terrenu, Tactic'a, Strategi'a etc. etc.* *Limb'a francésca si limb'a regimentului.*

In matematica si in desemnulu liniariu ar trebui se se prepare tenerimea nóstra inca dein scólele civili multu mai bene decâtu se intempla acésta pàna acilea. Uitati-ve, atàti oficiari buni matematici, se aplica la calile ferate cu câte 2—3 pàna la 700 florini plata ficsa pe luna. —

Dein scientiele militare in limb'a romanésca nu avemu la mana in momentele de facia mai multu decâtu patru tomuletie 16° adeca:

Regulamentu asupra essercitiului si manevreloru de infanteria. Scól'a de soldatu. Scól'a de compania. Scól'a de batalionu. Scól'a de brigada. Bucuresci. Imprimeri'a statului 1870 et 1871.

Ad Nr. 20—21 1873.

Contribuiri pentru fondulu academiéi

romane de drepturi dela 14—25. Ian. 1873.

(Fine.)

- 10) Dela domnii: Manoila Spitereanu, economu in Samargit'a 50 cr.
- 11) Alecsa Moldovanu, econ. in Samargit'a 50 cr.
- 12) Ioane Corebianu, econ. in Samargit'a 50 cr.
- 13) Teodor'a Rusu vidua in Samargit'a 1 fr.
- 14) Flórea Uguru, vedua in Samargit'a 1 fr.
- 15) Procopiu Popu, preotu in Sasmiresiu 1 fr.
- 16) Collecta dein Sasmiresiu 4 fr.
- 17) Georgie Bobinasu, parochu in Ciab'a 1 fr.
- 10 cr.
- 18) Collecta dein Ciab'a 4 fr.
- 19) Collecta dein Valea rea 80 cr.
- 20) Collecta dein Malutu 30 cr.
- 21) Nicolae Banu, curatoriu in Semisn'a 1 fr.
- 22) Pantilimone Kiss, curat. prim. in Semisn'a 1 fr.
- 23) Ioane Kiss

Fetu in Semisn'a 1 fr. 24) Onutiu Popu, economu in Semisn'a 1 fr. 25) Ioane Pocolu, econ. in Semisn'a 1 fr. 26) Vasilie Olteanu, econ. in Semisn'a 1 fr. 27) Ioanu Mirza, econ. in Semisn'a 1 fr. 28) Tanasie Balanu, econ. in Semisn'a 1 fr. 29) Nicolae Petrice, econ. in Semisn'a 1 fr. 30) Dumitru Campianu, econ. in Semisn'a 1 fr. 31) Teod. Purcariu, econ. in Semisn'a 50 cr. 32) Sim. Balanu, econ. in Semisn'a 50 cr. 33) Sim. Purcariu, econ. in Semisn'a 50 cr. 34) Ioane Ceontea, econ. in Semisn'a 50 cr. 35) Vasilie Mirza, econ. in Semisn'a 40 cr. 36) Lazaru Chiforu, economu in Semisn'a 30 cr. 37) Timofteu Popu, econ. in Semisn'a 20 cr. 38) Zach. Morosianu, econ. in Semisn'a 20 cr. 39) Ioane Christe, protopopu in Semisn'a 5 fr. 40) Vas. Musta, jude proces. in Coroieni 1 fr. 41) Simeonu Tecariu, parochu in Vima mare (Torda Vilm'a) 1 fr. 42) Athanasiu Georgiu, invetiatoriu in Strembulu 5 fr. 43) Teodoru Bunitia, cantoriu in Copleacu 1 fr.

Sum'a 53 fr. 80 cr.

(Dein aceli bani 40 cr. s'au retienutu dein partea directiunei pentru porto postale.)

II. Prin dn. capelanu gr. cath. in Clusiu, Gregoriu Chiffa s'au tramesu:

- 1) Collecta dela biserica dein Fenesiulu sas. 5 fr. 20 cr.
- 2) Dela domnii Nicolau Popu, parochu si protopopu onorariu in Fenesiulu sas. 1 fr. 5 cr.
- 3) Petru Silagianu, propriet. in Fenesiulu sas. 1 fr.
- 4) Zach. Sigiarteu, propriet. in Fenesiulu sas. 1 fr.
- 5) Vas Popu, docente in Fenesiulu sas. 50 cr.
- 6) Nic. Blagu, elisiariu in Fenesiulu sas. 25 cr.

Sum'a 9 fr.

Sibiu in 25. Ian. 1873.

Dela secret. asoc. trans.

Bibliografia.

Dein lipsa cea mare a spatiului de care suferim, ni s'au inmaltitu érase cartile si foile literarie pe mésa, de si pe unele dein acelea doriámu se le inregistramu si noi indata dupa esirea lor si se tragemu asupra-le attentiunea lectoriloru. Ne consolámu cu impregiurarea, cá diariéle care dispunu de spatiu mai multu, le au si adusu la cunoscienti'a publicului. Mai inainte de tóte trebuéa se facemu locu la editiunea a duo'a a *Chronicelor Romaniei*, déca dein fatalitate chiaru tomulu I., pe care dn. M. Cogalniceanu ni l'a oferitu inca dein Septembre, nú ne ar fi venitu la mana mai antaiu inainte cu vreo diece dile, éra tom. II. inca nu l'amu vediutu. Asia anunciamu deocamdata ceea ce avemu la mana.

CHRONICELE ROMANIEI, séu Letopisetiile Moldaviei si Valachiei. A duo'a editiune. Revediuta, inzestrata cu note, biografii si facsimile, cuprindiendu mai multe chronice nepublicate inca; si cá adaosu: *Tablele istorice ale Romaniei dela 1766 pàna la 11. Febr. 1866*, de Mich. Cogalniceanu. Tom. I.: Prefacia. — Cuventu introductivu la istori'a nationala, de M. Cogalniceanu. — Carte pentru descalecatulu d'antaiu alu Moldovei, de Mironu Costinu. — Carte pentru descalecatulu d'antaiu alu Moldovei, de Nicolae Costinu. — Fragmentulu chronice atribuita lui Nicolae Milescu. — Domnii Moldovei (1354—1594), de vorniculu Greg. Urechi. — Letopisetiulu Moldovei (1594—1662), de logofetulu Miron Costinu. — Apendice. Bucuresci, 1872. 8° mare, pag. 496.

TABELE ISTORICE SINCRONISTECE ale colonielor romane dein Dacia Traiana si Tienaturele mai tardíu numite Dacia Aureliana, de dr. Ioane M. Lazaru, directoriu si profes. gimn. in Nasendu. Fasciculu I. (Dereptulu de versiune si-lu reserbéza auctoriulu.) Bistriti'a, 1872. 4°. pag. 24.

POTEREA ARMATA A ROMANILORU dela Radu-Negru 1290 pàna la 1859, er'a noua a Romaniei. Bucuresci, 1870. 8°, pag. 96. Pretiu 84 bani.

MONUMENTELE STRABUNILORU DEIN ROMANIA. (Tóte originale culesé dupa pietre monumentale.) Urmate de unu tablou chronologicu dublu pentru 651 ani, dela 1215—1866, fiendu asiédiati in cea mai buna regula: anii creatiunei vis-a-vis de cei dela Christosu, spre a cunósce fia-cine anii cei vechi, care adesea se gasescu pe monumente, de preot. Gr. Musceleanu. Bucuresci, 1873. 8°, pag. 96. Pretiu 2 lei noi.

STAREA CLERULUI IN ROMANIA, de C. Slobozeanu. Bucuresci, 1872. 8°, pag. 54.

MAGAZINU de CANTURI NATIONALE vechi si noue. Culesé si inmaltite prin proto-psaltulu G. Ucenescu. Brosiur'a anteia. Editiunea a trei'a. Brasiovu, 1872. 16°, pag. 160. Registru: Sabi'a lui Traianu. — Prochiemare. — Toastu vechiu. — Urare. — Mersulu lui Iancu, eroulu romaniloru. † — Unu resunetu ocasionalu. — Imnu populariu. — Imnu scolaru. — Chiemarea patriei. — Transilvania. — Imnulu bunului nostru metropolitu. — Cea dupa urma nópte a lui Michaiu celu mare. — Floric'a. — Mam'a lui Stefanu celu mare. — Marsiulu romanescu. — Mersu scolasticu la 1. Maiu. — Cuculu. — Canta cuculu. — Romanulu càtra tataru. — Limb'a romanésca. — Respira romanime. — Mersulu lui Stefanu celu mare. — Romanu verde. — Dantiulu romanescu „Romanulu.“ — Unu resunetu. — Saltulu romanu ardelénu. — Salta romane. — Imnu la impartirea premiéloru. — Hor'a Ardélului. — Patri'a romana. — Instreinatii. — Mersu nationalu. — Vivat Romania! — Mersulu ostasilor romanu in Basarabi'a. — Eroí romani. — Se traiésca. — Pandurulu. — La munca! — Hor'a bea la fagadau. — Romanulu. — Viitoriulu romanului. — Costumul romanescu. — Planso-cantulu romanului. — Saltulu. — Hor'a lui Alecsandri. — Osténulu romanu. — Bravii osteni. — Imnu: Romanulu bine simtitoriu. — La Maialu 1872. — Imnu la intrarea in scóla. — Dio'a de libertate. — Adio la Romana. — Hor'a unirei. — Militariulu. — Avemu multe sorióre. — Atunci. — Irmosu la mese. — Ajunulu plugusioriului. — Incheiere.

Deintre foliele periodice romanesci, literare, scientifice, belletristice, eclesiastice, economice, adeca de acelea care nu au a face cu politic'a dilei, ne venu parte cá continuatiumi, cá cursuri noue, parte cá apparitiumi noue, acestea:

Archivu pentru filologia si istoria. Editoriu T. Cipariu. Anulu V-lea. Continua totu numai la câte 2 luni odata. Pretiulu 5 fiorini in laintru, 1 Napoleonu in afõra. Esemplaria intregi dein cursurile trecute se mai afla. Indicele cursurilor trecute se vede in Nr. XL.

Dein Column'a lui Traianu de B. P. Hasdeu, nu ne-a venitu dela Dec. incóce nici-unu Nr., acelasiu inse ese in Bucuresci. Pretiulu in afõra 20 fiorini val. a.

Familia, fõia belletristica, red. Ios. Vulcanu, an. IX-lea. Pretiulu 10 fr. pe 1 anu. Ese regulatu.

Convorbirile literare, red. Iac. Negruzzi, Iasi in tipografi'a nationale, publicatiune lunaria, formatu 4°, an. VI-lea, pretiulu pentru Austri'a 6 fior. v. a., ne venira pâna la Nr. 10 dein 1. Ian. 1873.

Revist'a Stientifica de P. S. Aurelianu et Gr. Stefanescu, Bucuresci, an. III-lea, publicatiune semilunaria, pretiulu pe 1 anu 20 lei noi, ne veni pâna in 15. Ianuariu.

Lumin'a, fõia oficiale eclesiastica din Aradu, an. I., 4°, ne venira duoi Nri dein urma. Pretiulu . . . fior.

Economulu, organu periodicu pentru toti ramii de economia, industria si comerciulu. Apare de 2 ori pe luna. Pretiulu pe 1 anu 4 fior. v. a. Dein program'a acestei folie noua de specialitate scótemu acestea:

Fratiloru agricultori!

„Intre tóte, dein cari se póte trage ce-va folosu, nemicu este mai bunu, nemicu mai manosu, nemicu mai dulce, decâtu agricultur'a; nemicu mai demnu pentru unu omu liberu, decâtu ea.

Cicero, offic. I. 42.

Poporulu romanu mai intregu — chiaru si inteliginti'a — se ocupa cu agricultur'a eredita dela strabunii sei, romanii antici. Se pare cá sententi'a sonora, de mai susu a stramosiului Cicero, a strabatutu si s'a inradecinat in pieptulu fia-carui romanu, intru atãta, in càtu nu voliesce a-si parasí ocupatiunea eredita dela stramosi, neci atunci, candu fortun'a póte ér suride mai bene pre o alta cariera. Elu remane sinceru aratrului ereditu de mii de ani.

Ni-se pare inse, cá de unu tempu incóce a inceputu poporulu nostru a desperá, caindu-se, cá „pamentulu nu mai produce, cá mai de multu;“ ér elu pre di ce merge totu seracesce. Au nu vedemu in tóte dilele casuri, unde romanii si-vendu vitele, agrii si mosii intregi, strainiloru speculanti si altoru proprietari mari, fiendu siliti a-si cumpará bucate si a solví contributiunea?!

Óre bene e, cá romanulu plugariu se-si cumpere bucatele, vendiendu-si proprietatea castigata cu sudóre, si sangerandu sute de ani?! Inca câte-va ani totu asia si cea mai mare parte a romaniloru a devenitu proletaria! O impregiurare acésta, care imple de ingrigiare pre totu romanulu bene simtitoriu. — Si óre unde jace reulu celu mai mare? — De securu nu in calitatea rea a pamentului nostru stramosiescu, ca acesta e pamentulu promisiunei; dar noi nu-lu scimu folosi. Càtu de pucinu se precepe poporulu nostru la cultivarea pamentului, ne arata — durere — starea cea deplorabila si démna de compatimitu, in care se afla cea mai mare parte a aceluasi.

Celi mai multi agricultori suntu de acea parere scalciaata, cá elu economiséza asia de bene, in càtu unu ce mai bunu nu esista, si neci ca voru se audia de progresu in economia, chiaru neci atunci, candu si-vendu vitele si mosiile spre a-si cumpará bucate! Vedeti, domniloru, chiaru acésta parere a adusu pre economii nostrii la starea acea deplorabila in care se afla astadi. Unu inemicu puternicu acesta dloru, care ne amenintia cu ruinare totale. Trebuie deci se ne întórcemu tóte poterile spre a-lu nemicí, pâua inca nu e tardíu!

Pamentulu nostru contine o multime de tesauri, cari trebuie preceputi ai esplotá.

Noi avemu dreptulu si poterea de a scóte dein pamentu atãta càtu se afla in elu, fõra de a-i debilitá inse poterea sa productória, ci dein contra acésta trebuie se o inaltiamu. Chiaru acésta e maestia, care economii nostrii nu o precepu, dar trebuie se o invetie, déca nu voliescu se perimu, facundu locu altora, cari voliescu si sciu invetiá.

Acestea sunt dloru, motivele, cari m'au indemnatu a intreprende edarea acestui organu, care are chiamarea de a conlucrá intru acolo, cá se se introduca unu modu de economisare mai rationale, corespundietoriu cerintieloru de astadi.

Candu va inflori la noi agricultur'a, mam'a nutritória aloru milióne de ómeni, si bas'a industriei, atunci voru luá unu sboru avantajosu si industri'a si comerciulu; va inflorí si prosperá patri'a si scump'a nóstra natiune etc.

Stefanu Popu.

DICTIONARIULU

UNGURESCU - ROMANESCU

compusu de Georgie Baritiu. Brasiovu 1869, form. 8° mare, 41 cóle, se afla depusu spre vendiare la librariile d'in Brasiovu, Sibiiu, Clusiu, Lugosiu, Temisiór'a, Aradu, M. Sighetu, cu pretiulu originale ficu 3 fr. 70 cr. leg. tiépenu cu piele, si 3 fr. 20 cr. v. a. leg. usioru. Anume pentru comitate sunt depuse in Clusiu la librariile dloru I. Stein si L. Demjén. In Sibiiu la librari'a Iulius Spreer.